

УДК 342.9: (477)

Н.А. Литвин,
кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник, доцент
Університету Державної фіскальної служби України,
м. Ірпінь Київської обл.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

У науковій статті досліджено окремі питання правового регулювання державної інформаційної політики в діяльності органів Державної фіскальної служби України. Проаналізовано сучасний стан наукової розробки цієї проблематики. Звернуто увагу на те, що державну інформаційну політику розробляють і здійснюють суб'єкти владних повноважень. Підкреслено, що інформаційна політика органів ДФС України направлена на задоволення інформаційних потреб як самих органів, так і платників податків зокрема. Визначено доцільність використання інформаційних ресурсів для досягнення поставлених перед вказаними органами цілей і завдань, направлених на забезпечення високоєфективної роботи фіскальних органів. Окреслено основні напрями інформаційної політики в діяльності органів ДФС України.

Ключові слова: інформація, Державна інформаційна політика, інформаційне забезпечення, Державна фіскальна служба України.

В научной статье исследованы отдельные вопросы правового регулирования государственной информационной политики в деятельности органов Государственной фискальной службы Украины. Проанализировано современное состояние научной разработки данной проблематики. Обращено внимание на то, что государственную информационную политику разрабатывают и осуществляют субъекты властных полномочий. Подчеркнуто, что информационная политика органов ГФС Украины направлена на удовлетворение информационных потребностей как самих органов так и налогоплательщиков в частности. Определена целесообразность использования информационных ресурсов для достижения поставленных перед указанными органами целей и задач, направленных на обеспечение высокоэффективной работы фискальных органов. Определены основные направления информационной политики в деятельности органов ГФС Украины.

Ключевые слова: информация, Государственная информационная политика, информационное обеспечение, Государственная фискальная служба Украины.

In the paper several issues of the legal regulation of public informative policy in the activities of bodies of the Government Fiscal Service of Ukraine are studied. The modern condition of scientific development of this range of problems is analyzed. The attention is paid to the fact that the state information policy is developed and implemented by the subjects of the authorities. It was emphasized that the information policy of SFS

organs of Ukraine is aimed at the satisfaction of the information needs of both the organs themselves and taxpayers in particular. The expediency of the use of information resources for the achievement of the goals and tasks set before the abovementioned organs aimed at the provision of highly effective work of the fiscal organs is determined. The main directions of information policy in the activities of the SFS bodies of Ukraine are outlined.

Keywords: *information, public informative policy, informative provision, Government Fiscal Service of Ukraine.*

Сучасний період цивілізаційного розвитку визначається підвищенням ролі різноманітних інформаційних технологій у життєдіяльності людини, суспільства та держави. У зв'язку з цим, здійснюється й удосконалення правових засад інформаційного забезпечення органів державної влади, що надає можливість позбутися витратних екстенсивних заходів управління соціальними системами завдяки впровадженню новітніх технологій, що сприяє інтеграції України у світовий інформаційний простір. З-поміж іншого, прогрес інформаційних технологій визначає і рівень формування правових засад інформаційного забезпечення правоохоронних органів України. Це, у свою чергу, суттєво впливає не лише на стан протидії злочинності в нашій державі, а й на додержання прав і свобод людини та громадянина [1, с. 6]. Вивчення проблематики правового регулювання Державної інформаційної політики в діяльності органів Державної фіскальної служби України спонукає нас заглибитися в її генезу, так як про її актуальність свідчать наукові праці в різні періоди розвитку суспільства.

Окремі аспекти розвитку правового регулювання Державної інформаційної політики в діяльності органів Державної фіскальної служби України (далі – ДФС) були предметом дослідження таких вчених: Арістової І.В, Калюжного Р.А., Касянюк Т.С., Катеринчука І.П., Косиці О.О., Мороза Д.О., Новицького А.М., Рекуненко Т.О., Сопілки І.М., Стаценко-Сургучової І.В., Семир'янова Д.Я., Шамрая В.О., Шапки А.В., Цимбалюка В.С. та ін.

Метою статті є визначення та аналіз теоретичних підходів до генезису правового регулювання Державної інформаційної політики у діяльності органів Державної фіскальної служби України, нормативних передумов такої діяльності в податкових та митних органах.

Становлення інформаційного забезпечення діяльності органів виконавчої влади тісно пов'язано з еволюційними етапами розвитку інформаційних технологій. Практичні результати сучасного етапу державотворення в Україні свідчать про наявність комплексного системного підходу до розвитку правових основ інформаційного забезпечення діяльності всіх державних органів взагалі і органів ДФС України зокрема. Так, Законом України “Про інформацію” [2] передбачено, що державну інформаційну політику розробляють і здійснюють суб'єкти владних повноважень, якими відповідно до статті 1 є: орган державної влади, орган місцевого самоврядування, інший суб'єкт, що здійснює владні управлінські функції відповідно до законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень.

На розвиток правового регулювання інформаційної політики органів ДФС України були направлені дії уряду держави щодо реалізації концепцій, які закріплені Законом України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки” [3], Законом України “Про національну програму інформатизації” [4] та ін. Крім того, одним із положень Концепції адміністративної реформи в Україні, закріпленої Указом Президента “Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні”, є наукове

та інформаційне забезпечення системи державного управління [5]. Отже, вказані нормативно-правові акти були направлені на розвиток правового регулювання інформаційної політики органів виконавчої влади загалом та органів ДФС України зокрема.

Відаючи належне діям уряду щодо розвитку інформатизації органів ДФС України, необхідно вказати на те, що науковці також приклали максимум зусиль щодо вирішення цієї проблематики. Зокрема, Арістова І.В. обґрунтувала власну концепцію державної інформаційної політики, своєрідність якої полягає у визначенні нової стратегічної мети та у підходах до її досягнення. Вона зазначила, що довгострокова стратегічна ціль державної інформаційної політики – це формування відкритого інформаційного суспільства на основі розвитку єдиного інформаційного простору цілісної держави та його інтеграція у світовий інформаційний простір з урахуванням національних особливостей і інтересів при забезпеченні інформаційної безпеки на внутрішньодержавному та міжнародному рівнях [6, с. 401].

Сопілко І.М. зазначила, що потік знань про державну інформаційну політику залежить від розвитку інформаційного суспільства, інформаційної безпеки та інформаційної цивілізації в цілому [7, с. 99].

Відповідно, Косиця О.О. вказує на те, що головними напрямками державної інформаційної політики, яка, безумовно, є основою інформаційного забезпечення адміністративної діяльності державних органів, є: забезпечення доступу кожного до інформації; забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації; створення умов для формування в Україні інформаційного суспільства; забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень; створення інформаційних систем і мереж інформації, розвиток електронного урядування; постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів; забезпечення інформаційної безпеки України; сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входженню України до світового інформаційного простору [8, с. 15].

У свою чергу, Касянюк Т.С. у своєму дисертаційному дослідженні робить ряд висновків щодо розвитку правового забезпечення інформатизації податкової служби України. Вона зазначає, що функціонування органів податкової служби, як і всіх органів державної влади, визначає їх інформаційна складова. Інформаційне забезпечення податкової служби як система має дві умовно визначені взаємопов'язані підсистеми: зовнішню та внутрішню. Зовнішня – забезпечує інформаційні зв'язки (комунікацію) податкової служби з платниками податків, громадськістю, іншими органами державної влади, а внутрішня – інформаційні взаємозв'язки органів податкової служби між собою, як по вертикалі управління так і по горизонталі, між подібними структурними підрозділами при виконанні ними покладених на них функцій, компетенцій, завдань, обов'язків і прав відповідно до нормативно-правових актів. Специфіка цих підсистем визначається основною функцією податкової служби у державі – реалізація державної податкової політики при наповненні Державного бюджету податками. Зовнішня складова податкових інформаційних відносин як система суспільних відносин щодо інформації, насамперед, забезпечує комунікаційний зв'язок між платниками податків та органами податкової служби щодо контролю за нарахуванням і сплатою податків відповідно до чинного законодавства. Внутрішня складова – це підсистема відносин щодо адміністративної і правової інформації, що забезпечує організацію взаємозв'язків в ієрархії управління відомства. Умовність поділу інформаційної

системи податкової служби полягає в тому, що за певних обставин внутрішня інформаційна підсистема може стати об'єктом позасистемних (зовнішніх) суб'єктів, наприклад: Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів, Казначейства, органів прокуратури та інших, відповідно до їх функцій, що визначено в нормативно-правових актах [9, с. 5].

Стаценко-Сургучова І.С. вказує, що інформаційне забезпечення органів державної податкової служби – це діяльність органів державної податкової служби у встановленому законом порядку із застосуванням принципів, методів, способів, правил, схем та алгоритмів, за якими здійснюється пошук даних, їх збір, обробка, накопичення та зберігання тощо, спрямована на надання своїм підрозділам необхідних для вирішення такої ситуації даних у обсязі, достатньому для функціонування системи [10, с. 176].

Необхідно вказати на те, що питаннями правового регулювання інформаційної діяльності органів ДФС України займався Є. П. Бабалик, який зазначав, що для інформаційного забезпечення, наприклад, митних органів необхідно урегулювати нормами права процедури збирання, зберігання, поширення та захисту інформації відповідно до компетенції митних органів та їх посадових осіб з метою виконання покладених на них завдань. Крім того він вказує, що належне інформаційне забезпечення митних органів є необхідною умовою проведення ефективної митної політики. Перспективними напрямками покращання інформаційного забезпечення митних органів є поширення електронного декларування і створення “електронної митниці”, розвиток співробітництва між митними адміністраціями країн, підвищення кваліфікаційного рівня співробітників митниць [11, с. 13].

Не можна залишити без уваги бачення Семир'янова Д.Я. щодо інформаційної політики податкової міліції як підрозділу органів ДФС України. Зокрема, він зазначає, що однією з головних задач інформаційно-аналітичної діяльності в підрозділах податкової міліції повинно бути інформування органів державної влади про результати, проблеми і методи протидії податковим правопорушенням, що, у свою чергу, передбачає проведення таких проблемно-цільових досліджень:

- виявлення й оцінка загроз економічній безпеці в податковій і бюджетній сфері;

- моделювання і прогнозна оцінка впливу на криміногенну обстановку реалізації підготовлених чи прийнятих державними органами рішень у сфері оподаткування;

- виявлення основних факторів, що визначають оперативну обстановку у сфері оподаткування;

- виявлення основних тенденцій розвитку злочинності у сфері оподаткування і її взаємозв'язків з іншими видами злочинів;

- виявлення характерних способів і схем здійснення податкових правопорушень;

- вироблення рекомендацій щодо попередження податкових правопорушень;

- виявлення найбільш криміногенних зон у галузях і видах діяльності;

- вивчення факторів і механізмів утворення тіньової економіки й оцінка її обсягів;

- вивчення каналів і способів приховування об'єктів оподаткування в процесі зовнішньоекономічної діяльності і вироблення рекомендацій з повернення прихованих коштів;

- дослідження соціально-економічних наслідків порушень податкового законодавства й ін. [12, с. 176–177].

Водночас Мороз Д.О. зазначає, що, незважаючи на досить широку дискусію з цієї проблематики, з кожним роком зростає кількість задекларованих заяв, що стосуються вдосконалення інформаційного забезпечення податкових органів. Певна кількість цих заяв реалізуються на практиці, але більшість так і залишаються на папері, що не може не викликати побоювання, оскільки якісна інформаційна підтримка діяльності податкових органів безпосередньо впливає на кількість сплачених податків та інших обов'язкових платежів бюджету країни. Крім того, науковець також акцентує свою увагу на інформаційному забезпеченні діяльності податкової міліції, яка є складовою ДФС України, пропонуючи напрями удосконалення інформаційного забезпечення податкової міліції, а саме:

- створення стабільних каналів зв'язку та передачі даних і модернізація систем накопичення та аналізу інформації в податкових органах, оскільки податкова міліція не є розпорядником інформації, яка міститься в базах даних, а є лише її користувачем;

- підвищення якісних характеристик вхідної інформації шляхом збагачення її додатковими даними, збільшення видової кількості інформації, що надходить до податкових органів;

- оптимізація використання інформаційно-пошукових систем, баз даних і програмних комплексів [13, с. 151].

У розрізі цієї проблематики не можна не згадати монографію А.М. Новицького “Правове регулювання інституціоналізації інформаційного суспільства в Україні”, де досліджується правове регулювання суспільних відносин у національному сегменті Інтернет, електронної комерції, електронного банкінгу, електронного оподаткування та деяких інших. Крім того, визначаються концептуальні підходи щодо удосконалення системи суб'єктів інформаційних відносин в Україні, у результаті розгляду яких науковець приходить до висновку, що в Україні створена складна система суб'єктів державної влади, які реалізують свої повноваження у сфері інформатизації. Серед суб'єктів – державні органи, які здійснюють загальні та спеціальні регулятивні функції [14, с. 348].

Отже, необхідно вказати на те, що інформаційна політика органів ДФС України направлена, в першу чергу, на задоволення інформаційних потреб як самих органів, так і платників податків зокрема. Крім того, це всебічне використання інформаційних ресурсів для досягнення поставлених перед вказаними органами цілей і завдань, направлених на забезпечення високоєфективної роботи як самих органів, так і кожного їх працівника, забезпечення зворотного зв'язку між ними та суспільством для спільного вирішення існуючих у цій сфері проблем, а також інформування широких кіл громадськості про особливості діяльності органів ДФС України, підвищення поваги до них у суспільстві та переходу від фіскальної до сервісної служби.

На підставі аналізу праць науковців і чинного законодавства головними напрямами інформаційної політики діяльності органів ДФС України можна визнати: забезпечення доступу платників податків до інформації та її ефективного використання; створення національних систем і мереж інформації, необхідних для чіткого виконання функцій та завдань, поставлених перед органами ДФС України; зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності органів ДФС України; сприяння постійному створенню, оновленню, збагаченню та зберіганню інформаційних ресурсів органів ДФС України; створення загальної системи охорони інформації органів ДФС України; впровадження системи інформаційної взаємодії із Міністерством фінансів України, Міністерством економіки, Міністерством праці

і соціальної політики України, Національним банком України та Державним комітетом статистики України, іншими міністерствами та відомствами; сприяння міжнародному співробітництву між фіскальними органами щодо обміну знань у галузі інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Катеринчук І.П. Правові засади інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Державний науково-дослідний інститут МВС України. Київ, 2015. 499 с.
2. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст. 651.
3. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України № 537-V: за станом на 3 серпня 2009 р. Відомості Верховної Ради України. 2007. № 12 (23.03.2007). Ст. 102.
4. Про національну програму інформатизації: Закон України від 4 січня 1998 р. № 74/98-ВР (в редакції від 2 грудня 2012 р. № 5463-XVII). Відомості Верховної Ради України. 1998 р. № 27–28. Ст. 181.
5. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22 лип. 1998 р. № 810/98. Офіц. вісник України. 1999. № 21. С. 32.
6. Арістова І.В. Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності органів внутрішніх справ України: організаційно-правові засади : автореф. дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2002. 39 с.
7. Сопілко І.М. Державна інформаційна політика України: стан та шляхи реалізації : монографія. Київ: МП Леся, 2014. 424 с.
8. Косиця О.О. Правове регулювання інформаційного забезпечення адміністративної діяльності у сфері справляння податків: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Національний університет державної податкової служби України. Ірпінь, 2014. 230 с.
9. Касянюк Т.С. Правове забезпечення інформатизації Державної податкової служби України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Національний університет державної податкової служби України. Ірпінь, 2013. 189 с.
10. Стаценко-Сургунова І.С. Організаційно-правові засади інформаційно-аналітичної роботи в органах державної податкової служби України : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Національний університет державної податкової служби України. Ірпінь, 2008. 210 с.
11. Бабалик Є. М. Адміністративно правові основи інформаційного забезпечення митних органів в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2010. 18 с.
12. Семир'янов Д.Я. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління підрозділами податкової міліції України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Академія державної податкової служби України. Ірпінь, 2004. 178 с.
13. Мороз Д.О. Адміністративно-правові засади діяльності податкової міліції як суб'єкта інформаційних відносин : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2016. 203 с.
14. Новицький А.М. Правове регулювання інституціоналізації інформаційного суспільства в Україні : монографія. Ірпінь : НУ ДПС України, 2011. 444 с.

Отримано 08.11.2017